

8 คำถามเพื่อความเข้าใจ

“จีนอ” และ “ศาลเจ้า” ในคาบสมุทรมลายู

โดย: กองบรรณาธิการ

เชียมซี

ใบที่ ๑

คนจีนในประเทศไทยและคาบสมุทรมลายูเป็นใคร
มาจากไหนกันบ้าง

เว็บไซต์นิตยสารศิลปวัฒนธรรม เผยแพร่เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2565 ให้ข้อมูลว่า ชาวจีนที่อพยพมายังประเทศไทยส่วนใหญ่มาจาก 3 มณฑลใหญ่ ได้แก่ ฮกเกี้ยน หรือฟูเจี้ยน ไหล่ล่า และกวางตุ้ง แต่บางมณฑลก็เต็มไปด้วยผู้คนหลากหลาย แม้มาจากมณฑลเดียวกันก็มีภาษาพูดที่แตกต่างกัน ดังนั้นหากแบ่งตามลักษณะกลุ่มภาษา จะพบว่า คนจากแผ่นดินจีนอพยพมายังแถบนี้มากถึง 5 กลุ่มภาษา ได้แก่ ฮกเกี้ยน ไหล่ล่า กวางตุ้ง เต๋จิว และ (ฮากกา) (ศิลปวัฒนธรรม, 2565; เสเมียนนารี, 2566)

ตารางที่ 1 แสดงถิ่นฐานของกลุ่มคนจีนดั้งเดิมที่อพยพมายังประเทศไทย (อชิรัชฎ์ ไชยพจน์พานิช, 2560, หน้า 34)

กลุ่มภาษา	ถิ่นฐาน
จีนแต้จิ๋ว	อาศัยอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑล กว่างตง จังหวัดช่านเหว่ย เจียหยาง ช่านโถว และ ฉะโจว
จีนฮกเกี้ยน	อาศัยอยู่ทางภาคใต้ของมณฑลฟูเจี้ยน (หมิ่นหนาน) ได้แก่ จางโจว เซี่ยเหมิน และฉวนโจว (สันนิษฐานว่า จีนฮกเกี้ยนในไทยมาจากจังหวัดจางโจว และฉวนโจว)
จีนแคะ	อาศัยอยู่ในมณฑลเจียงซี กว่างตง ฟูเจี้ยน (สันนิษฐานว่าจีนแคะในไทยมาจากจังหวัดเหมยโจว มณฑลกว่างตง)
จีนกวางตุ้ง	อาศัยอยู่เมืองกว่างโจว
จีนไหล่ล่า	อาศัยอยู่มณฑลไหล่ล่า อยู่ทางใต้สุดของประเทศจีน ปัจจุบัน เป็นมณฑลขนาดเล็กเป็นเกาะในทะเลจีนใต้

เชียมซี ใบที่ ๒

ชาวจีนอพยพเข้ามาในคาบสมุทรลพบุรีและภาคใต้ของไทยในช่วงใด ทำไมถึงเลือกมาอยู่ที่นี่

ดร.กรองจันทน์ จันทรพาทา จากสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อธิบายการเดินทางเข้ามาของคนจีนในบริเวณนี้ว่า ชาวจีนได้เริ่มอพยพเข้ามาในภาคใต้ของไทยในช่วงรัชกาลที่ 3-5 แต่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน มีการถ่ายเทกันไปมาระหว่างภาคใต้ของไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย โดยเฉพาะบริเวณที่มีความรุ่งเรืองของกิจการเหมืองแร่และยางพารา แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มได้แก่ (กรองจันทน์ จันทรพาทา, ม.ป.ป.)

กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่มุ่งแสวงหาชีวิตใหม่ที่ดีกว่า อพยพด้วยเรือสำเภา ไม่มีจุดหมายปลายทาง ชื่นฝั่งที่ไหนก็จะปรับตัวอาศัยอยู่ที่นั่น กลุ่มนี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย เกษตร ปศุสัตว์ ทำอาหาร ตัดเย็บเสื้อผ้า ทำสวน รับจ้าง เป็นนายอากร อาศัยอยู่บริเวณ อ.ไชยา และรอบอ่าวบ้านดอน จ.สุราษฎร์ธานี ลุ่มน้ำปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช สงขลา และปัตตานี

กลุ่มที่ 2 ตั้งใจอพยพมาตั้งหลักแหล่งที่ปลายคาบสมุทรลพบุรี ชองแคบมะละกา ชวา เกาะปีนัง เป็นต้น เป็นกลุ่มที่มีความมุ่งมั่นสูง นิยมทำธุรกิจค้าขาย ขยายกิจการให้รุ่งเรือง มีความสัมพันธ์กับจีนในภาคกลางของไทยค่อนข้างน้อย แต่ผสมผสานวัฒนธรรมจีนกับตะวันตกได้ดี

กลุ่มที่ 3 ชาวจีนยุคบุกเบิกที่เข้ามาอาศัยอยู่ในภาคกลางของไทยมาก่อน จากนั้นก็เคลื่อนย้ายลงมาในภาคใต้ โดยเฉพาะในช่วงที่รัฐบาลต้องการแรงงานสร้างทางรถไฟสายใต้ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อสร้างรถไฟเสร็จพวกเขาอาศัยอยู่บริเวณสถานีรถไฟต่าง ๆ มีลูกหลานเป็นกำลังสำคัญในการบุกเบิกการทำสวนยางพารา

กลุ่มที่ 4 กลุ่มจีนกาลีในเหมืองแร่ดีบุกในช่วงปี 1892-1901 เป็นกลุ่มคนจีนที่อพยพเข้ามาเป็นแรงงานในเหมืองแร่ดีบุก โดยเฉพาะภาคภาคใต้ฝั่งตะวันตกของไทย ผู้อพยพเหล่านี้มีอยู่หลายกลุ่ม บางพวกก็ตั้งใจทำงาน บางพวกก็ต่อต้านรัฐบาลจีนในขณะนั้น จึงหลบหนีออกนอกประเทศ บางกลุ่มก็เป็นสายลับให้รัฐบาลจีนทำให้เกิดปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยในระยะหนึ่ง

เขียนชื่อ ใบที่ ๓

ที่ไหนมีชาวจีนกลุ่มไหนบ้าง

ดร. กรองจันทน์ จันทรพาทา (อ้างแล้ว) จากสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้สรุปว่าชาวจีนในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศนี้จีนขนาดใหญ่ ชาวจีนขนาดใหญ่มาพร้อมกับการก่อสร้างเส้นทางรถไฟไปยังแหลมมลายู โดยเฉพาะนายเจีย กิซึ เป็นผู้ริเริ่มมาก่อสร้างทางรถไฟ ต่อมาได้รับการแต่งตั้งเป็นขุนนิพัทธ์จีนนคร จีนขนาดใหญ่มีทั้งที่เป็นจีนแต่ใจ ไหลหล่า ฮกเกี้ยน และฮากกา

จีนภูเก็ต ชาวจีนที่อพยพมาที่นั่นส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮกเกี้ยน โดยได้โยกย้ายมาทำงานในเหมืองแร่ภูเก็ตตามที่อังกฤษ ซึ่งเป็นเจ้าอาณานิคมหัวเมืองมลายู ในขณะนั้นส่งตัวมาทำงานในเหมืองแร่ในภูเก็ต จึงดูเหมือนว่าจีนภูเก็ตจะมีความสัมพันธ์กับจีนในหัวเมืองมลายู โดยเฉพาะป็นัง (ผู้เขียน) นอกจากนี้ยังมีเงินกวางตุ้ง และไหลหล่า เอกลักษณะของจีนภูเก็ต คือ การมีส่วนผสมทางวัฒนธรรมระหว่างไทย จีน มลายู และตะวันตก

จีนปัตตานี ชาวมลายูที่นี้เรียกจีนว่า “จีนอ” ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮกเกี้ยน เป็นกลุ่มที่ล่องเรือมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ขึ้นฝั่งตั้งถิ่นฐานที่สงขลาและปัตตานี โดยมีชุมชนการค้าสำคัญในปัตตานีสมัยนั้นคือ ชุมชนกือคาจีนอ หรือหัวตลาดจีน ตั้งอยู่บริเวณถนนอาเนาะรู ปัตตานีภิรมย์ และฤดีในปัจจุบัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.)

จีนมาเลย์ เป็นกลุ่มคนจีนที่อพยพมาจากมณฑลฮกเกี้ยนและกวางตุ้งในราชวงศ์ชิงหรือแมนจู (ค.ศ. 1636-1912) เพราะขณะนั้นพื้นที่ดังกล่าวมีแรงงานเกินความต้องการ แต่ประเทศตะวันตกที่เข้ามายึดครองดินแดนต่าง ๆ ในคาบสมุทรมลายูขณะนั้นขาดแคลนแรงงานในการทำเหมืองแร่ จึงบีบบังคับให้จีนส่งแรงงานมายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะหัวเมืองมลายู หรือสหพันธรัฐมลายู (ชัยวัฒน์ มีสันฐาน, 2566, หน้า 368) แต่ในความเป็นจริงแล้วนักเดินเรือของจีนเข้ามาสำรวจในดินแดนแห่งนี้มานานแล้วอย่างน้อยก็ตั้งแต่สมัยเจิ้งเหอ หรือชาंपองกง นักเดินเรือผู้ยิ่งใหญ่ของจีนที่ใช้เวลาเดินเรือนานถึง 28 ปี (ค.ศ. 1405-1433) ดินแดนแห่งหนึ่งที่เจิ้งเหอเดินทางมาถึงก็คือคาบสมุทรมลายู และเกาะชวาแห่งนี้

เชื่อมโยง ใบที่ ๔

ศาลเจ้าของจีนกลุ่มต่าง ๆ เป็นอย่างไร

ผศ.ดร.อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช อาจารย์คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ให้สัมภาษณ์ในเว็บไซท์ (มติชน, 2565; อชิรัชญ์ ไชยพจน์พานิช, 2560) เผยแพร่เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2565 สรุปประเด็นดังกล่าวว่า ลักษณะของศาลเจ้าของชาวจีนแต่ละกลุ่มจะมีทั้งเอกลักษณ์ร่วม เช่น ลักษณะของแผนผังอาคาร เทพเจ้าประจำศาลเจ้า โดยชาวจีนทุกกลุ่มจะนับถือเทพเจ้ากวนอู เป็นเทพเจ้าที่เป็นสากล เป็นต้น แต่ก็มีลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่มด้วยเช่นกัน เช่น รูปแบบสถาปัตยกรรมของศาลเจ้าของคนจีนแต่ละกลุ่ม ศาลเจ้าแต่จิ๋ว เรียกว่า สถาปัตยกรรมแบบเฉาซ่าน โดยศาลเจ้าประดับด้วยเขียนฉือ หรือกระเบื้องที่ตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ เป็นรูปดอกไม้มั่งคั่ง รูปบุคคล มีการเจาะผนังเป็นช่องและเขียนภาพมงคลต่าง ๆ ศาลเจ้าฮกเกี้ยน เรียกว่า สถาปัตยกรรมแบบหมิ่นหนาน มีจุดเด่นที่ทรงหลังคาโค้งคล้ายกับหางนกนางแอ่นเมื่อมองเข้าไปยังศาลเจ้า (วิกิพีเดีย, 2565) ศาลเจ้าจีนและ เรียกว่า สถาปัตยกรรมแบบเค่อ มีฮ้อนห้วงกุงเป็นองค์เทพประธานของศาลเจ้า ศาลเจ้าจีนวางตั้งจะใช้กระเบื้องเคลือบสำเสร็จรูป การก่อผนังมักปล่อยให้เห็นแนวการก่อแบบเปลือย ไม่มีการประดับลวดลาย และศาลเจ้าจีนไหหลำเรียกว่าสถาปัตยกรรมแบบกว่างฝู มีเทพจួយบ้วยเนี้ยเป็นเทพประจำศาลเจ้าจួយบ้วยเนี้ย มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าเจ้าแม่ท่ายน้ำ หรือคนไทยรู้จักในชื่อเจ้าแม่ทับทิม การเรียกชื่อสถาปัตยกรรมดังกล่าวเป็นการเรียกตามพื้นที่ที่สถาปัตยกรรมนั้นปรากฏอยู่

เชื่อมโยง ใบที่ ๕

ศาลเจ้าจีนคืออะไร

เจษฎา นิลสงวนเดชะ (2561, หน้า 47) สรุปความหมายของ “ศาลเจ้า” ว่า หมายถึง สถานที่ที่ประกอบด้วยศาลเจ้า โรงเจ และศาลบูชาบรรพบุรุษ แม้ว่าจะอพยพโยกย้ายพร้อมเสื้อผืนหมอนใบ แต่สิ่งที่ติดมากับพวกเขาก็คือภาษา วัฒนธรรม และความเชื่อความศรัทธา ซึ่งไม่ต่างจากชนชาติอื่น ๆ ที่เมื่อเดินทางไปที่แห่งใดก็มักจะนำความเชื่อ ศาสนา หรือแม้กระทั่งความรู้ติดตัวไปด้วยเสมอ ชาวจีนก็เช่นกันศาลเจ้าจึงเกิดขึ้นด้วยเหตุผลดังกล่าว ศาลเจ้าทำหน้าที่เป็นศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชน เป็นศูนย์กลางความศรัทธา และแสดงตัวตนในสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ ส่วนจีนกลุ่มไตศรัทธาเทพเจ้าองค์ใดก็อัญเชิญมาประทับยังศาลเจ้า (ณัฐชา ตะวันนาโชติ, 2564)

เดิมนั้นลักษณะของศาลเจ้าจีนยุคแรกในสังคมไทยเป็นเพียงไม้ ไม่ได้ใหญ่โตนัก แต่ภายหลังมีการบูรณะ ทำให้รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของศาลเจ้าเปลี่ยนแปลงไปดังที่เห็นในปัจจุบัน ส่วนการใช้งานของศาลเจ้านั้นมีอย่างต่อเนื่อง (สุรสิทธิ์ อมรวณิชศักดิ์, 2565, หน้า 16)

เชียมซี ใบที่ ๖

เทพเจ้าประจำศาลเมืองครไคบ่าง

เราอาจแบ่งกลุ่มของเทพเจ้าประจำศาลเจ้าจีนออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก เป็นเทพเจ้าที่ชาวจีนทุกกลุ่มให้ความเคารพนับถือ เรียกว่า เทพเจ้าสากล เช่น เทพเจ้ากวนอู เจ้าแม่กวนอิม เป็นต้น มักเป็นเทพที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา นิกายมหายานของจีนทั้งพระพุทธรูปและพระโพธิสัตว์ อาจารย์ในลัทธิขงจื้อ เช่น และเต๋า กลุ่มเขียนในความเชื่อของคนจีน รวมถึงบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ของจีน เช่น เปาบุ้นจิ้น เป็นต้น

กลุ่มที่สอง เป็นเทพเจ้าที่ชาวจีนแต่ละกลุ่มนับถือหรือเคารพเป็นพิเศษอาจจะมาจากความเชื่อด้านอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวจีนในท้องถิ่นต่าง ๆ เทพเจ้าหมาจิ้งจอกหรือเจ้าแม่ทับทิม ในความเข้าใจของคนไทย เชื่อว่ามีอิทธิฤทธิ์ในการคุ้มครองคนเดินทะเลและชาวประมง ชาวจีนฮกเกี้ยนและแต้จิ๋วจึงให้ความเคารพมากเป็นพิเศษ ส่วนจีนไหหลำก็มีเทพที่เกี่ยวข้องกับทะเลเช่นกันเรียกว่า ตูยบวยตั้งเหนียง หรือพระแม่ท่ายน้ำ เทพทั้งหมดสององค์เป็นเทพนารีตามความเชื่อของคนจีน (ถาวร สิกขโกศล, 2566)

กลุ่มที่สาม เป็นเทพเจ้าของท้องถิ่นหรือเฉพาะชุมชนนั้น ๆ ซึ่งเป็นการผสมผสาน ระหว่างความเชื่อจีนกับความเชื่อหรือตำนานในท้องถิ่น เช่น ในจังหวัดปัตตานี ศาลเจ้าเล่งกุกเกียง มีเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว เป็นหนึ่งในองค์เทพประจำศาลเจ้าด้วย เจ้าแม่โตะโมะที่ศาลเจ้า หมู่ที่ 3 บ้านโตะโมะ ต.ภูเขาทอง อ.สุคีริน จ.นราธิวาส เจ้าพ่อหมื่นราม สันนิษฐานว่ามีต้นกำเนิดจาก จ.สระบุรี เป็นยศทางทหารว่า “หมื่นราม” ในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งตามความเชื่อของชาวจีนแต้จิ๋ว เจ้าพ่อหมื่นรามเป็นดั่งเทพารักษ์ทำหน้าที่ดูแลท้องถิ่น ชาวแต้จิ๋วเรียกว่า “ซำฮวบซ้อ” ต่อมาชาวจีนที่สระบุรีได้ย้ายมาอาศัยใน จ.ตรัง ก็นำความเชื่อนี้มาด้วยตั้งเป็นศาลเจ้าพ่อหมื่นราม ตั้งอยู่บน ถนนรัชฎา ต.ทับเที่ยง อ.เมือง จ.ตรัง ต่อมา มีการแพร่กระจายความเชื่อนี้ไปยัง จ.สุราษฎร์ธานี สงขลา ยะลา เป็นต้น (เจษฎา นิลสงวนเดชะ, 2565, หน้า 18)

กล่าวโดยสรุป คือ เทพเจ้าประจำศาลเจ้าจีนในสังคมไทยนั้น มีหลากหลายองค์ผสมกันไปมาระหว่างความเชื่อของกลุ่มคนต่าง ๆ ซึ่งยากจะกล่าวได้ว่าเทพเจ้าหรือศาลเจ้านั้นเป็นจีนกลุ่มใด แต่นักวิชาการที่ศึกษาทางด้านนี้ได้ใช้วิธีการศึกษาจากสถาปัตยกรรมของศาลเจ้า ชื่อของเทพเจ้าที่เรียก เพราะชาวจีนแต่ละกลุ่มอาจเรียกเทพองค์เดียวกันแต่แตกต่างกันไป ภาษาที่ใช้ และกลุ่มคนจีนที่อาศัยอยู่โดยรอบ เป็นต้น แม้ศาลเจ้าจะมีเทพเจ้าหลายองค์ แต่ศาลเจ้าก็จะมีเทพประธานประจำศาลเจ้าเพียงองค์เดียว

เขียนชื่อ ใบที่ ๗

เทพเจ้าจีนแต่ทำไมชื่อไท้ไทย

ผู้เขียนเองก็สงสัยอยู่ไม่น้อยว่าเพราะเหตุใดเทพเจ้าจีนจึงมีชื่อไทย ความสงสัยนี้ได้คลี่คลายลงเมื่อได้มานั่งฟังนักวิชาการที่ศึกษาเรื่องนี้เล่าให้ฟัง บ้างก็ตามค้นหาอ่านจากหนังสือ และเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พอจะสรุปสาเหตุที่เทพเจ้าจีนมีชื่อไทยได้ดังนี้ ประการแรก อาจจะเป็นนิสัยที่แปลกอย่างหนึ่งของคนไทย คือ ชอบตั้งชื่อของสิ่งต่าง ๆ ตามความเชื่อของตนเอง เช่น ถ้ามีเพื่อนชาวต่างชาติเข้ามาเป็นสมาชิกในกลุ่มคนไทย พวกเราก็มักจะตั้งชื่อเพื่อนคนนั้นใหม่ให้เป็นชื่อไทยเพื่อจะได้จดจำได้และเรียกง่าย ๆ ส่วนชื่อที่ตั้งขึ้นมาใหม่นั้นก็อาจจะตั้งชื่อจากรูปลักษณะภายนอกที่โดดเด่น ความหมายของชื่อดั้งเดิม การเลียนแบบเสียงของชื่อเดิม เป็นต้น อย่างชื่อ เจ้าแม่ทับทิม คนไทย ใช้เรียกองค์เทพสตรีด้านการเดินเรือและท้องทะเล แม้ว่าจะเป็นคนละองค์เทพก็ตาม คือ มาโจ้ว (จีนฮกเกี้ยน) และจวบวยเนี้ย (จีนไหหลำ) การเรียกองค์เทพดังกล่าวว่า “ทับทิม” ก็มาจากเครื่องทรงสีแดงทับทิมที่โดดเด่น คนไทยจึงเรียกว่า เจ้าแม่ทับทิม (Astrolog, ม.ป.ป.)

บางท่านอาจจะเรียกเจ้าแม่ทับทิมว่า “แม่ย่านาง” ก็ได้ ที่เป็นเช่นนั้นก็มาจากความเชื่อพื้นฐานลักษณะเดียวกันระหว่าง “แม่ย่านาง” ไทยกับ “เทพมาโจ้ว” และ “จวบวยเนี้ย” โดยทั้งหมดมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหารย์เกี่ยวกับการคุ้มครองการเดินทางต่าง ๆ คนไทยจึงเอาแนวคิดเรื่องแม่ย่านางสวมทับกับองค์เทพของจีนที่มีหน้าที่เหมือนกันนั่นเอง

ท่านผู้อ่านอาจเคยรับรู้ชื่อเสียงของ “เจ้าพ่อเสือ” ผู้เขียนเองก็รับรู้ชื่อนี้มานานแล้วเช่นกัน แต่ก็เพิ่งจะทราบไม่นานว่า เจ้าพ่อเสือเป็นเพียงชื่อที่รู้จักในหมู่คนไทยเท่านั้น แต่ความจริงแล้วเจ้าพ่อเสือเป็นเทพเจ้าจีนที่มีชื่อว่า “เสียนเทียนซังตี้” โดยท่านเป็นเทพประธานประจำศาลเจ้าที่ถนนตะนาว แถวเสาชิงช้าในกรุงเทพฯ เสียนเทียนซังตี้เป็นเทพเจ้าแห่งดวงดาว มีธงดำเป็นอาญาสิทธิ์ปราบปีศาจร้าย เท้าข้างหนึ่งเหยียบงู อีกข้างเหยียบเต่า มีเสือเป็นพาหนะ เชื่อว่าเป็นเทพแห่งการปกป้องคุ้มครอง แต่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในสังคมไทยแล้วมีการผสมผสานกับตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเสือ ซึ่งมีอยู่หลายตำนานด้วยกัน ผู้คนจึงเรียกว่า เจ้าพ่อเสือ (เอื้อพันธุ์, 2565) นี่เป็นส่วนหนึ่งของที่มาว่าเพราะเหตุใดเทพเจ้าจีนจึงมีชื่อไทยด้วย

องค์เจ้าแม่ทับทิมที่ศาลเจ้าจ้าวเองซือ (พระ 108 เจ้าแม่ทับทิม)
จังหวัดปัตตานี บนถนนปรีดา ต.อาเนาะรู อ.เมือง จ.ปัตตานี
ที่มา: ตันติกร ผู้เจริญทรัพย์

เชียมซี ใบที่ ๘

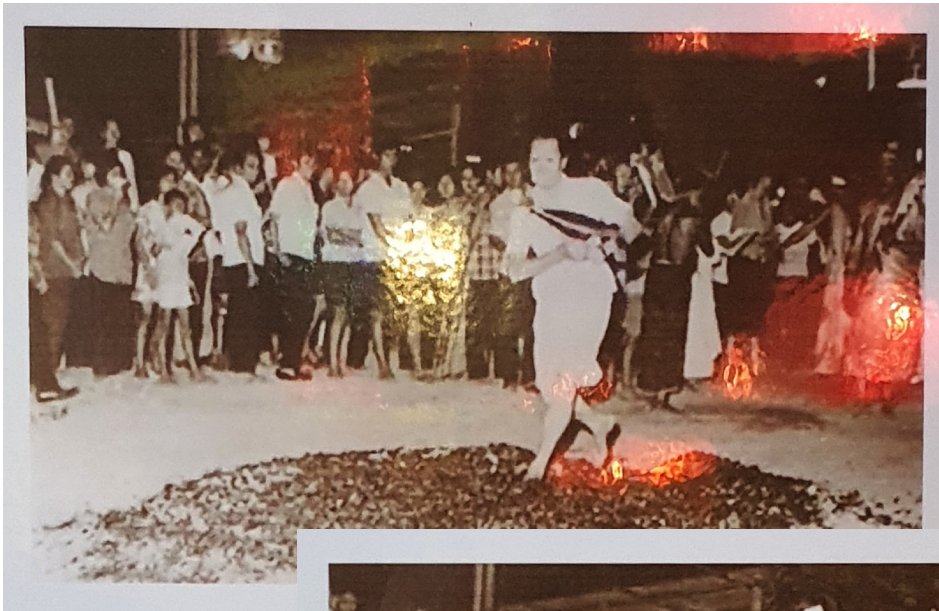
เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวเป็นเทพประธานประจำศาลเจ้าเล่งจูเกียง
จ.ปัตตานีจริงหรือไม่

ด้วยชื่อที่เรียกกันติดปากว่าศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว แต่ชื่ออย่างเป็นทางการของศาลเจ้าแห่งนี้คือ ศาลเจ้าเล่งจูเกียง ต.อาเนาะรู อ.เมือง จ.ปัตตานี แต่ด้วยความมีชื่อเสียงและความศรัทธาของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ผู้คนต่างเรียกศาลเจ้าแห่งนี้ว่าศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ที่สำคัญหลายท่านเข้าใจผิดว่าเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวเป็นเทพประธานประจำศาลเจ้า แต่ความจริงแล้วไม่ได้เป็นเช่นนั้น เทพประธานประจำศาลเจ้าแห่งนี้คือ พระหมอ หรือ โจวซุกง ซึ่งประทับอยู่ตรงกลางในศาลเจ้าเล่งจูเกียง

ตามตำนานเล่าว่า โจวซุกง เป็นบุคคลสำคัญเมื่อในอดีตของจีน โดยเป็นผู้สร้างคุณูปการต่าง ๆ แก่ผู้คนมากมาย ท่านเกิด เกิดในสมัยราชวงศ์ซ่ง ในสมัยที่ท่านบวชเป็นพระ ท่านเป็นหมอผู้รักษาความเจ็บป่วยให้แก่ประชาชน ช่วยบิดเป่าทุกข์เข็ญในพื้นที่ที่ประสบภัยพิบัติ และเผยแพร่ธรรมะลักษณะของพระหมอที่มีใบหน้าคล้าย มีตำนานเล่าว่า ฮองเต้ราชวงศ์ซ่งกำลังจะถูกวางยาพิษ แต่พระหมอทดสอบยาพิษนั้นด้วยตัวเอง จึงทำให้ถูกพิษ จนมีใบหน้าสีคล้าย และท่านก็มรณภาพ (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2565) นี่เป็นตำนานของพระหมอ พระประธานประจำศาลเจ้าเล่งจูเกียง

ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว จังหวัดปัตตานี บนถนนอาเนาะรู ต.อาเนาะรู อ.เมือง จ.ปัตตานี
ที่มา: ตันติกร ผู้เจริญทรัพย์

สตรีลุยไฟ ภาพถ่ายสีขาวดำที่ศาลเจ้าเค่งฮุดจี้ อ.เมือง จ.ยะลา บันทึกไว้เมื่อปี 2512 มีอยู่หลากหลายภาพที่แสดงให้เห็นถึงพิธีกรรม ผู้คน และบ้านเมืองของ จ.ยะลา ณ เวลานั้น หนึ่งในภาพภาพดังกล่าวก็คือภาพของสตรีชาวไทยเชื้อสายจีนแต่งกายด้วยชุดที่สวยงามเข้าร่วมพิธีลุยไฟของศาลเจ้าอย่างกล้าหาญด้วยความศรัทธาต่อองค์เทพ ปัจจุบันไม่ค่อยเห็นภาพของสตรีเข้าร่วมพิธีลุยไฟเท่าใดนัก

ศาลเจ้าเค่งฮุดจี้ยะลา หรือวัดแห่งเจีย ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 30/10 หมู่ 4 ถ.เทศบาล 4 ต.สะเตง อ.เมือง จ.ยะลา เป็นศาลเจ้าที่มีหลายอาคารใหญ่โต โดยภายในอาคารดังกล่าวเป็นที่ประดิษฐานขององค์พระนักร้อยองค์ โดยองค์เทพจำนวนมากไม่น้อยหาชมได้ยาก ที่มาของศาลเจ้าแห่งนี้เกิดขึ้นจากคุณองอาจ รัตตัญญู ซึ่งประกอบอาชีพค้าขายร่วมกับพี่น้องในตระกูล คุณแม่ของคุณองอาจเจ็บป่วยด้วยโรคที่ไม่สามารถหาสาเหตุและรักษาได้ด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน วันหนึ่งองค์เทพได้เสด็จลงมาประทับทรงผ่านร่างของคุณองอาจเพื่อช่วยรักษาคุณแม่ให้หายจากอาการเจ็บป่วย กลายเป็นจุดเริ่มต้นของศาลเจ้าแห่งนี้ที่เริ่มก่อสร้างเมื่อปี 2510 เดิมมีองค์พระเพียง 11 องค์เท่านั้น แต่ปัจจุบันมีประมาณ 109 องค์

เชียมซี

เชียมซีเป็นพิธีกรรมของการทำนายโชคชะตาที่ผู้มาศักราชเทพเจ้าในศาลเจ้าต่างๆ มักไม่พลาดพิธีกรรมนี้ โดยมากเริ่มต้นจากการไหว้องค์เทพภายในศาลเจ้า และปิดท้ายด้วยการเสี่ยงเชียมซีโดยการเขย่าเชียมซีที่ทำจากไม้ไผ่ซีกเล็ก ๆ ทำให้เกิดเสียงกระทบกัน เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของศาลเจ้า เมื่อมีไม้ไผ่กระเด็นออกจากกระบอก ก็จะดูตัวเลขที่ปลายไม้ไผ่ซีกดังกล่าว แล้วจึงไปดูใบเชียมซีตามตัวเลขที่เสี่ยงทายได้ โดยคำทำนายมีตั้งแต่เรื่องสุขภาพ ความรัก หน้าที่การงาน ความสัมพันธ์ในครอบครัว คดีความ เป็นต้น หากผู้เสี่ยงทายเห็นว่าคำทำนายไม่ค่อยดีนักก็มักจะเก็บใบเชียมซีไว้ที่เดิม แต่หากเห็นว่าเป็นมงคลก็จะหยิบใบเชียมซีติดตัวมาด้วยเป็นขวัญกำลังใจ

เอกสารอ้างอิง

- Num Eiang Astrolog. (ม.ป.ป.). Num Eiang Astrolog. เข้าถึงได้จาก มาจู่ vs จุยบวยเนี้ย เจ้าแม่ทับทิม เหมือนกัน แต่ไม่เหมือนกัน: <https://www.numeiang.com/rubygoddess>
- กรองจันทร์ จันทร์พาทา. (ม.ป.ป.). ชาวจีนอพยพใหม่ทางภาคใต้ของประเทศไทย. เข้าถึงได้จาก สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.csc.ias.chula.ac.th/wp-content/uploads/2023/03/ชาวจีนอพยพใหม่ในภาคใต้04.pdf>
- กรุงเทพธุรกิจ. (9 พฤษภาคม 2565). 'ไหว้พระหมอ'ศาลเจ้าโจวซือทอง"ให้คุ้มครอง"ดวง"ด้านสุขภาพ ไม่ป่วย ไม่ใช่. เข้าถึงได้จาก กรุงเทพธุรกิจ: <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/1003366>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). ชุมชนเมืองเก่าปัตตานี. เข้าถึงได้จาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย: <https://thai.tourismthailand.org/Attraction/ชุมชนเมืองเก่าปัตตานี>
- เจษฎา นิลสงวนเดชะ. (2561). ศาลเจ้าจีน: ศรัทธาสถานในสังคมไทย. วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 35-70.
- เจษฎา นิลสงวนเดชะ. (2565). เจ้าพ่อหมื่นราม: สิ่งศักดิ์สิทธิ์ไทยสู่คติความเชื่อเทพเจ้าจีน. การประชุมวิชาการระดับชาติ พลวัตแห่งศรัทธา ศาลเจ้า เทพเจ้า และวิถีชุมชน ชาวไทยเชื้อสายจีนท่ามกลางกระแสสังคมร่วมสมัย (หน้า 18). ปัตตานี: สถาบันไทยศึกษา.
- ชัยวัฒน์ มีสันฐาน. (2566). ชาวจีนในมาเลเซีย: การเข้ามาและการตั้งถิ่นฐาน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 367-379.
- ณัฐตา ตะวันนาโชติ. (20 มกราคม 2564). ศาลเจ้า: พื้นที่แห่งศรัทธาและหัวใจของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน. เข้าถึงได้จาก https://www.creativethailand.org/view/article-read?article_id=32814
- ถาวร สิกขโกศล. (15 มีนาคม 2566). กำเนิด "เจ้าแม่ทับทิม (หมาใจ้ว)" แม่ย่านางจีนสู่ไทย เทวดานี้ฮิตแพร่หลายได้อย่างไร. เข้าถึงได้จาก ศิลปวัฒนธรรม: https://www.silpa-mag.com/culture/article_41855
- มติชน. (22 กุมภาพันธ์ 2565). เหนือความงามคือจิตวิญญาณ 'ศาลเจ้าจีน' ในเมืองไทย มรดกโพ้นทะเลสู่ยุคร่วมสมัย. เข้าถึงได้จาก ศาสนา-วัฒนธรรม: https://www.matichon.co.th/education/religious-cultural/news_3164080
- วิกิพีเดีย. (30 พฤศจิกายน 2565). สถาปัตยกรรมฮกเกี้ยน. เข้าถึงได้จาก วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี: <https://th.wikipedia.org/wiki/สถาปัตยกรรมฮกเกี้ยน>
- ศิลปวัฒนธรรม. (3 มีนาคม 2565). จีนโพ้นทะเลหลักๆ ในไทย ไม่ได้มีแค่คนจีนจาก 3 มณฑล ฮกเกี้ยน-ไหหลำ-กวางตุ้ง. เข้าถึงได้จาก ศิลปวัฒนธรรม: https://www.silpa-mag.com/history/article_84014
- สุรสิทธิ์ อมรวณิศักดิ์. (2565). ศาลเจ้า รูปเคารพ และเทพอารักษ์: ร่องรอยความศรัทธาของชาวจีนในสังคมไทย. การประชุมวิชาการระดับชาติ พลวัตแห่งศรัทธา ศาลเจ้า เทพเจ้า และวิถีชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนท่ามกลางกระแสสังคมร่วมสมัย (หน้า 16). ปัตตานี: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสมียนนารี. (22 มกราคม 2566). ความแตกต่างระหว่างจีนกวางตุ้ง-ไหหลำ-แต้จิ๋ว-แคะ-ฮกเกี้ยน. เข้าถึงได้จาก ศิลปวัฒนธรรม: https://www.silpa-mag.com/culture/article_37462
- อชิรัชฎ์ไชยพจน์พานิช. (2560). เทพเจ้าในศาลเจ้าจีนกรุงเทพมหานคร: รูปแบบ คติการสร้าง และความสัมพันธ์กับ ชุมชนชาวจีน. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เอื้อพันธุ์. (29 มกราคม 2565). เปิดตำนาน "เจ้าพ่อเสือ" และ "ตัวเหล่าเอี้ย" ปีเสือ 2565 ต้องไปไหว้. เข้าถึงได้จาก กรุงเทพธุรกิจ: <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/985359>

ศาลเจ้าสำเล้งเตียน กวนแตกุ้น หรือ ศาลเจ้าพ่อกวนอู

ศาลเจ้าสำเล้งเตียน กวนแตกุ้น หรือ ศาลเจ้าพ่อกวนอู ศาลเจ้าจีนฮกเกี้ยนบริเวณ ถนนนางงาม ชุมชนจีนดั้งเดิมในเขตเทศบาล นครสงขลา โดยภาพนี้บันทึกเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2566 ที่ผ่านมา ซึ่งมีการจัดงาน Pakk Taii Design Week ในเขตเมืองเก่าสงขลา ระหว่างวันที่ 12-20 สิงหาคม 2566 ที่ผ่านมา จึงมีการประดับประดาบริเวณศาลเจ้าด้วย โคมไฟสีแดง ใกล้เคียงกับศาลเจ้าเป็นที่ตั้งของ โรงเรียนสงขลามูลนิธิและที่ทำการของสมาคม ฮกเกี้ยน

5 มังกรแห่ง เมืองสงขลา

ต่อให้เป็นคนจีนเหมือนกัน แต่อาจคุยกันไม่รู้เรื่อง เพราะความกว้างใหญ่ไพศาลของแผ่นดินจีน ทำให้ชาวจีนแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างทั้งภาษาพูด วัฒนธรรม และประเพณีปลีกย่อย อย่างชาวจีนอพยพในไทย รวมทั้งในสงขลา แบ่งตามภาษาพูดได้ 5 กลุ่มคือ ฮกเกี้ยน ฮากกา แต่จิว ไทหล่า และกว้างสิ่ว พวกเขา มักจับกลุ่มและช่วยเหลือกันในทุกด้าน โดยยังคงลักษณะเฉพาะของตนเองไว้

